

YTTRANDE

2026-05-25

Dnr: Ku2026/00479

Finansdepartementet

103 33 Stockholm

Ett investeringsprogram för kultur SOU 2026:31

Bildkonst Sveriges yttrande över betänkandet

Inledning

Bildkonst Sverige är en branschorganisation för bildkonstens arrangörer i hela Sverige.

Sammanfattning

Bildkonst Sverige är positiva till att regeringen vill bredda finansieringen av kultur. Att avdragsrätt för kultur ska införas liknande den för andra allmännyttiga ändamål är logiskt.

Vi ser dock att det saknas väsentliga riskanalyser i utredningen, vilket kan leda till en snedfördelning av resurser till kulturverksamheter - både geografiskt och i relation till vilka uttryck som premieras.

Yttrande

Som nämns i utredningen har privat finansiering relativt lite utrymme i Sverige i en internationell jämförelse. Att bredda finansieringen har två funktioner, dels att få in större resurser till kulturen och dels att skapa större oberoende genom att det finns flera intäktskällor. Därför är det bra att undersöka olika sätt att stimulera breddad finansiering.

7.2.1 Kultur som ändamål för gåvor som kan ge skattereduktion

Bildkonst Sverige ställer sig positiva till förslaget eftersom den skapar ett bra incitament för ökade gåvor till kultur. Då kultur sedan 2014 är ett allmännyttigt ändamål bör skattelagstiftningen harmoniseras med andra allmännyttiga ändamål, så att detta gäller även skattereduktion.

7.3.2 Matchad gräsrotsfinansiering

Bildkonst Sverige tillstyrker förslaget då det stärker det fria kulturlivet och till viss del balanserar den styrning av kulturen från näringslivet som ligger i följande förslag.

7.3.3 Ett semiautomatiskt system

I utredningen föreslås att en miljard per mandatperiod ska gå till att matcha privata donationer av kultur med 25%. Detta skulle mycket väl kunna skapa ett incitament för privata donationer. I riskanalysen diskuteras att detta system kommer att gynna större institutioner i Sveriges storstäder. Detta undersöks och utredningen konstaterar att det på mindre orter finns en starkare lokal förankring som kan kompensera för detta.

Utredningen missar dock att analysera att större institutioner med resurser för finansieringsarbete kommer gynnas starkt av förslaget och att privata donatorer kommer att styra också offentliga (matchade) medel. Fördjupad analys i nästa avsnitt.

Riskanalys

I utredningen saknas två viktiga konsekvensanalyser.

1. Alla nya pengar kommer gå till väletablerade institutioner med resurser och det mer nyskapande och fria kulturlivet missgynnas dubbelt

Det kan stämma som utredningen beskriver att det lokala attraherar finansiering och att detta kommer medföra en viss justering av geografisk spridning. Men det kommer fortfarande vara så att de organisationer som har utrymme att lägga medel på att utveckla privat finansiering kommer vara de som lyckas. Det vill säga, de kulturverksamheter som redan har resurser kommer vara de som gynnas mest av förändringen. Det fria kulturlivet kommer ha mycket liten möjlighet att få ta del av både privat finansiering och därmed matchning. Utan en ordentlig höjning av medel till det fria konstlivet riskerar förslaget att skapa en ännu större snedvridning som missgynnar små kulturorganisationer dubbelt.

Privata aktörer styr offentliga investeringar

Genom att privata gåvor matchas med offentliga medel sker en styrning där privata aktörers prioriteringar styr offentliga medel för kultur. De privata gåvorna kommer redan innan matchning att medföra att resursstarka och får man förmoda, mindre experimentella aktörer (som medför mindre risk för privata finansiärer) gynnas. Om satsningen omfattar en miljard per mandatperiod får man räkna med att det tar upp i princip allt utvecklingsutrymme för kulturlivet. Om 80% av detta går till dem som redan får privata gåvor kommer vi se en stark förskjutning av kulturlivets resurser mot större och med konventionella kulturaktörer. Detta kommer att missgynna konstnärlig utveckling.

Förslag till omformulering av Matchningssystemet för större mångfald

Bildkonst Sverige skulle föreslå en annan lösning som skapar bättre fördelning av medlen. Då privata donationer främst kommer gynna stora och mer traditionella aktörer bör matchning av dessa medel sätts av i en särskild fond som har till syfte att stärka fria aktörer och kulturlivets utveckling i Sverige. Denna kan byggas på modellen av Framtidens kultur - som hade just syftet att stärka kulturlivets utveckling. Medel från fonden kan sökas av aktörer för utvecklande verksamhet. På så sätt finns fortfarande ett incitament för privata gåvogivare, men fördelningen av medel kommer hela kulturlivet till del och motverkar den tendens att satsa på säkra kort som det nya systemet kommer att skapa. Matchningssystemet skulle med denna utformning både skapa större stabilitet för de mer resursstarka aktörerna samtidigt som det skulle gynna konstnärlig utveckling och nyskapande.

2. Avsaknad av riskanalys för konstnärlig integritet

Ytterligare en riskanalys som saknas i utredningen är förslagets konsekvenser för den konstnärliga integriteten. Det är självklart att en ny form av finansiering kräver goda förmågor i att förhandla för att upprätthålla konstnärlig integritet.

Inom offentlig finansiering finns en lång tradition av armlängds avstånd som hjälper till att skydda kulturinstitutioner från politisk styrning och värnar deras oberoende. Eftersom privat finansiering av kultur är relativt ny i Sverige är det helt avgörande att lyfta vikten av konstnärlig integritet också i privat finansiering. Här har de svenska lärosätena kommit långt och man kan lära av dem. SUHF har till exempel tagit fram en mall för etiska riktlinjer som någorlunda enkelt kan anpassas för kulturverksamheter. Troligen behövs också fortbildningar i förhandling för kulturaktörer som inte har tidigare erfarenhet av förhandling om privat finansiering.

Bettina Pehrsson
Generalsekreterare, Bildkonst Sverige
bettina@bildkonstsverige.se
www.bildkonstsverige.se